Axentowicz

malarstwo/painting

BoSz
art

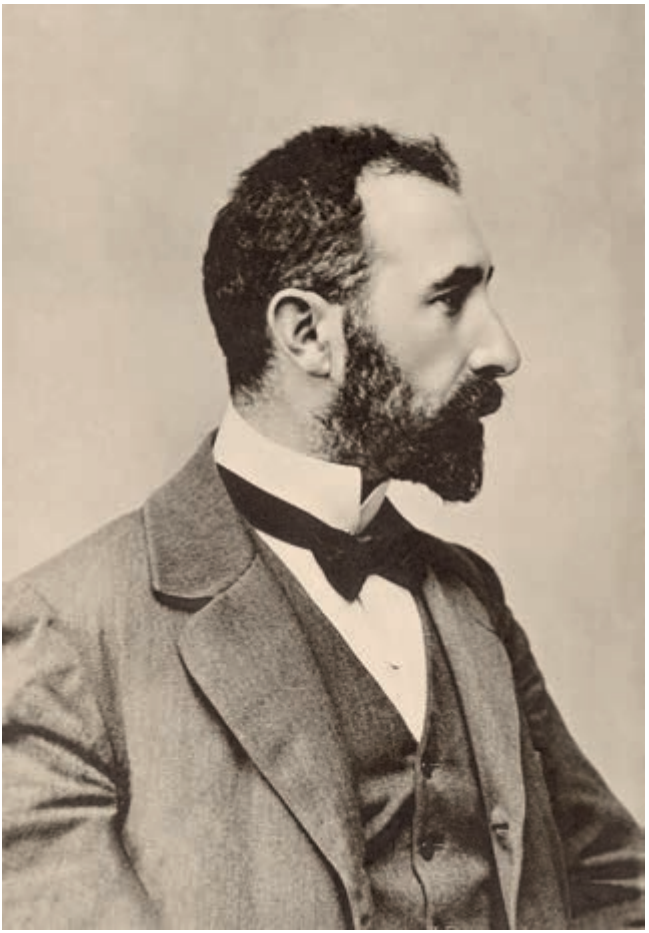

Teodor Axentowicz
1901

Axentowicz

malarstwo/painting

BoSz
art

Osobowość artystyczną Teodora Axentowicza ukształtowały studia w Monachium, a następnie pobyt w paryskiej pracowni Carolusa-Durana, która otworzyła młodemu artyście drzwi tamtejszych znakomitych salonów. Portretował m.in. znaną paryską piękność Henriettę Fouquier, Sarę Bernhardt oraz polskiego emigranta, kolekcjonera sztuki Wiktora Osławskiego. Następnie artysta wyjechał do Londynu, ożenił się z Izą z Giełgudów i wszedł w krąg wyższych sfer. Po przyjeździe do Krakowa związał się ze Szkołą Sztuk Pięknych, uczestniczył w uczelnianych reformach, optując w Wiedniu za jej przemianowaniem w akademię.

Prawdziwą malarską pasją Teodora Axentowicza okazał się portret pastelowy – był w tej technice prawdziwym perfekcjonistą. Rysował pełne wdzięku i urody kobiety, pozbawione uśmiechu piękne damy – *les belles femmes de la belle époque*. Już w pierwszych latach pobytu pod Wawelem pojawiły się wśród pastelowych „główek" nowe modelki: popularna krakowska piękność Ata Zakrzewska – *femme fatale* zapamiętana z takich kompozycji jak *Ruda* z 1899 czy śliczna Zo a Hoesickowa z przesyconej erotyzmem *Wiosny*, muza krakowskich salonów Zo a Jachimecka, a także arystokratki – Stefania Zamoyska i Renata Radziwiłłowa. W spuściźnie artystycznej Teodora Axentowicza pozostały setki portretów pastelowych, również tych bliżej nieznanych piękności, promieniujących paryskim szykiem, paradujących w sukniach balowych – pokazanych chociażby w serii „czarnych dam" – i modelek noszących niebanalną biżuterię, otulonych

Teodor Axentowicz's artistic personality was shaped by his studies in Munich and then his stay at Carolus-Duran's studio in Paris, which provided the young artist with the opportunity to enter the local prestigious salons. He made portraits of e.g. the famous beauty of Paris, Henriette Fouquier, Sarah Bernhardt, and a Polish expat and art collector, Wiktor Osławski. en, the artist moved to London, married Iza née Giełgud and joined the upper class. Having arrived in Kraków, he got involved with the School of Fine Arts, contributed to the school reforms, and lobbied in Vienna to convert it into an academy.

Teodor Axentowicz's real painting passion turned out to be pastel portraits, which he truly mastered. He drew charming, beautiful women, non-smiling fair ladies – *les belles femmes de la belle époque*. Already in the rst years of his stay in Kraków, one of his pastel heads became a new model, a famous Kraków beauty, Ata Zakrzewska – a *femme fatale* known from such pieces as *Redhead* from 1899, or gorgeous Zo a Hoesick from highly erotic *Spring*, muse of Kraków salons Zo a Jachimecka, as well as aristocrats: Stefania Zamoyska and Renata Radziwiłł. Teodor Axentowicz's artistic legacy includes hundreds of more or less popular pastel portraits of beauties sporting ballroom dresses and emanating the Parisian chic – e.g. presented in the Black Lady series – and models adorned with exquisite jewellery,

futrami, w szykownych kapeluszach. Według Tadeusza Jaroszyńskiego: „tchną te główki jakiemś niezrównanem wyranowaniem erotycznym, jakąś drażniącą i pobudzającą ciekawość nerwowością”[1]. Podobnie oceniła te portrety Teresa Grzybkowska, jako konterfekty „kobiet kochanych, uwielbianych, dla których mężczyźni tracili serca, rozum i majątki. Twarze i sylwetki tych luksusowych dam emanują szczęściem kochanych kapryśnic. Uczesane i ubrane na modłę francuską, kokieteryjne, świadome swych pragnień i męskiego pożądania, patrzą przyzwalająco jak bohaterki nowel Guya de Maupassanta”[2]. Teodor Axentowicz chętnie portretował też dzieci, zwłaszcza ze swojej licznej rodziny, której zadedykował ogromnych rozmiarów portret zbiorowy, sukcesywnie uzupełniany o kolejne osoby.

Dzięki monachijskiemu mistrzowi Gyuli Benczúrowi zainteresował się tematyką huculską. Wielokrotnie malował przedstawienia rozgrywające się w szerokim, karpackim, zimowym krajobrazie, takie jak *Pogrzeb huculski* – „całą epopeję ludową”[3] – czy *Święto Jordanu* – liturgiczny obrzęd święcenia wody. Obraz *Kołomyjka* ilustruje z kolei zabawę, radość i żywiołowość. Te trzy kompozycje namalowane za granicą, na podstawie szkiców przygotowawczych i notatek rysunkowych, charakteryzują się biegłością warsztatu malarskiego oraz umiejętnością dostosowania kompozycji do zarejestrowanej na niej akcji. Równocześnie stanowią świetną ilustrację nowo odkrytego, egzotycznego świata, jakim była wówczas huculszczyzna, jej obrzędy i obyczaje, które wręcz

covered with furs, wearing splendid hats. According to Tadeusz Jaroszyński: “those heads spread some unique erotic sophistication, some teasing and curiosity-stirring restlessness”.[1] Teresa Grzybkowska had a similar opinion of these portraits and deemed them images of “loved, adored women, to whom men lost their hearts, minds, and fortunes. e faces and poise of these elite ladies radiate the happiness of beloved capricious women. Well-groomed in the French fashion, coquettish, conscious of their own desires and men’s lust, they gaze indulgently just like the females in Guy de Maupassant’s short stories”.[2] Teodor Axentowicz also enjoyed painting children, in particular his relatives, to whom he dedicated a large-scale group portrait, gradually adding new gures.

Inspired by a Munich master, Gyula Benczúr, he got interested in the Hutsuls. Very often, he painted scenes of vast Carpathian winter landscapes, such as *Hutsul Funeral* – “an entire folk epic”[3] – or *Festival of Jordan* – a liturgical ritual blessing of water. On the other hand, the painting *Kolomyika* depicts fun, joy, and liveliness. e three works painted abroad, based on preliminary sketches and sketchnotes, are characterised by pro cient painting skills and the ability to adapt the composition to the activity it presents.

ey also illustrate the newly discovered exotic world – as the Hutsul region was then perceived – with its rituals and customs that forced their

wtargnęły do malarstwa Axentowicza dzięki takim obrazom jak: *Dziewczyna z gromnicą*, *Młodość i starość*, *Lirnik* czy *Dziewczyna z dzbanem*.

Artysta zajmował się również malarstwem historycznym. Współtworzył z Wojciechem Kossakiem i Janem Styką *Panoramę Racławicką* z 1894 roku, sześć lat później – silnie przywiązany do swoich ormiańskich korzeni – namalował na prośbę ormiańskiego proboszcza, księdza Karola Bogdanowicza z Suczawy na Bukowinie, olejny obraz przedstawiający *Chrzest Armenii*, zaś około 1900 roku *Poselstwo polskie u Henryka Walezjusza*.

Stefania Krzysztofowicz-Kozakowska

[1] Cyt za: T. Jaroszyński [w:] *Teodor Axentowicz 1859–1938* [katalog wystawy], Muzeum Narodowe w Krakowie, 1998, s. 13.
[2] Cyt za: T. Grzybkowska, tamże.
[3] Cyt za: S.R. Lewandowski, tamże, s. 17.

way into Axentowicz's paintings in such works as: *Girl with a Candle*, *e Young and the Old*, *Lirnyk* or *Girl with a Pitcher*.

e artist was also interested in history painting. Together with Wojciech Kossak and Jan Styka, he created the *Racławice Panorama* in 1894, six years later – strongly identifying with his Armenian origin – on the request of an Armenian parish priest, Father Karol Bogdanowicz from Suceava, Bukovina, he painted an oil painting presenting *Baptism of Armenia*, and around 1900 – *Polish Envoys to King Henry III Valois*.

Stefania Krzysztofowicz-Kozakowska

[1] Cited in: T. Jaroszyński, in *Teodor Axentowicz 1859–1938* [exhibition catalogue], Muzeum Narodowe w Krakowie, 1998, 13.
[2] Cited in: T. Grzybkowska, ibid.
[3] Cited in: S.R. Lewandowski, ibid, 17.

Stefania Krzysztofowicz-Kozakowska – historyk sztuki, autorka m.in. książek: *Sztuka Młodej Polski*, *Jacek Malczewski. Życie i twórczość*, *Józef Pankiewicz*, *Jan Stanisławski i jego uczniowie*, *Ferdynand Ruszczyc*, *Kossakowie*, *Hanna Rudzka-Cybis*, a także *Sztuka II RP* i *Sztuka w czasach PRL-u*.

Stefania Krzysztofowicz-Kozakowska – art historian, author of the books *Sztuka Młodej Polski*, *Jacek Malczewski. Życie i twórczość*, *Józef Pankiewicz*, *Jan Stanisławski i jego uczniowie*, *Ferdynand Ruszczyc*, *Kossakowie* and *Hanna-Rudzka Cybis*, as well as *Sztuka II RP* and *Sztuka w czasach PRL-u*.

Teodor Axentowicz (1859–1938) – malarz, grafik oraz rysownik, profesor i pierwszy powołany w wyborach rektor Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie. Pochodził ze szlacheckiej rodziny polskich Ormian, która trzy lata po jego urodzeniu zamieszkała we Lwowie. Edukację artystyczną rozpoczął w monachijskiej Akademii Sztuk Pięknych, później kontynuował ją w Paryżu pod kierunkiem Carolusa-Durana. Po odbyciu szeregu twórczych podróży po Europie, w 1895 roku przyjechał do Krakowa. Malarsko dał się poznać przede wszystkim jako autor portretów inspirowanych rodzimym folklorem.

Teodor Axentowicz (1859–1938) – painter, graphic designer, and draughtsman, professor and the first elected rector of the Academy of Fine Arts in Kraków. Born to a noble Polish Armenian family, who settled in Lviv three years after he was born. He started his artistic education at the Academy of Fine Arts in Munich, and then continued it in Paris under the supervision of Carolus-Duran. Following a series of art trips around Europe, he arrived in Kraków in 1895. As a painter, he became particularly famous for portraits inspired by national folklore.